

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilno avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Idriji.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
pol leta . . . . . 5.—
četrt leta 2:50
posamezna številka po 20 h.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 14 h
dvakrat . . . . . 12 "
trikrat . . . . . 10 "
za nadaljna uvrčenja od petit-vrste po 8 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 3. novembra 1916.

Dolžnost in pravica.

In je nožek vzela,
srček mu načela
In iz njega vzela
tri je kapljice krvi . . .

Narodna pesem.

Den was wir heute das öffentliche Wohl nennen, ist in Wirklichkeit fast ohne Ausnahme das persönliche oder politische Interesse einzelner Macht-persoenen oder Lebenskreise . . .

Anton Mengler: Neue Staatslehre. (Dritte Auflage. Jena. Verlag Gustav Fischer, 1906. — Stran 75.)

Pred zakonom so vsi državljani enaki.

Člen II. državnega osnovnega zakona.

Vsako podložništvo in tlačanstvo je za vedno odpravljeno.

Člen VII. drž. osnovnega zakona.

Najmanjše prejemke, izmed katerih ne sme nobena šolska občina iti na nižje, je odmeriti tako, da učitelji in podučitelji niso primorani truditi se s postranskimi opravili, ampak da lahko vso svojo moč na svoj poklic obračajo, in da je učiteljem še tudi mogoče, svojo rodovino živiti primerno okolnostim dotičnega kraja, § 55. državnega šolskega zakona.

Veliki čas in veliki dogodki zahtevajo ogromnih žrtev. Večje žrtve pa ni, nego je darovanje lastnega življenja. Končni smoter vsakega življenja je smrt, ali smrt ni življenju edini namen. Življenje je prostor in čas vsakemu človeku, ki ga naj popolni z vsebino in preživi z delom. Po nazorih nas civilizovanih ljudi naj ustvarjajo vsebino življenja kreposti, ki so resnica, dobrota in lepota. Delo pa naj bo odsev, podoba, priča in realizacija teh kreposti. Tako naj gre pot vsakega individua od zibelke do groba, tako pot hoče naša šola, šola našega veka, in tako pot gradimo vsakemu

svoju tudi mi slovenski učitelji!

Tudi vojni ni namen smrt. Vojna je najskrajnejše sredstvo uveljavljanja koristi in pravic, zahtev in utrjenj ene strani nasproti drugi. Dokler se vojujejo diplomati, toliko časa so kože cele. Kadar pa omaga moč besede, preudarka in prepričevanja, takrat začne govoriti — orožje, in takrat mine — če se smemo tako izraziti — idealna oblika vojne, ker orožje uničuje in mori ter provzroča morda tisočkrat več gorja, nego utegne biti velika korist, ki zraste iz krvi, ruševin in grobov. Zgodovina pravi, da so vojne premnogokrat delo celih rodov in imetje celih držav in narodov popolnoma ugonobile, da je bilo treba potem, ko se je odtekla kri in se je izbesnel orkan, začeti čisto z novim delom z novimi napori — takorekoč negovati novorojeno dete, ki je brez moči in sredstev ga postaviti na lastne noge in mu odpreti vrata v svet ter čakati s trepetajočim srcem, kdaj ga zopet ne zaloti in ne uniči katastrofa!

Smrt je le posledica vojne, ker ji je sredstvo morilno orožje, smoter pa ji je zmaga pravice, kakor to vse vojujejo se stranke vedno naglašajo. A če bi bila pravica povsod, potem bi ne bilo treba vojne, zakaj pravica je pravica! Če je ni, potem je kaj drugega, kar je pravici nasprotno. Ampak pravica je; saj jo hodimo iskat po oblasteh in zakonikih, po svoji vesti in prepričanju, po svojih delih in nazorih in po zgodovini vsega človeštva — toda pravičnosti ni! Kremen je, a jekla ni, da bi od kremenja izkresal iskro! Znana nam je zgodba o hlapcu Jerneju in njegovi Franci. Iskal je pravico križem sveta toliko časa, da so ga naposled zgrabile neumljene roke in ga vrgle v ogenj. In tam je dobil svojo pravico — smrt! Te pravice vsem hlapcem Jernejem nihče ne more vzeti!

Tudi takih ljudi je danes, ki se vzlic strašnim razmeram lahko košatijo v raz-

košnosti in uživanju, toda masa mora tesno natezati pasove. A skoro neverjetno se čuje, da je učitelju, ki je vzgojil vojsko, eksistenca med bednimi najbednejša! In to v kljub temu, da hoče vse kaj drugega tista pravica, ki je izražena v zakonu, sankcioniran od avstrijskega cesarja! Pravica izražena v zakonu, je; tudi resnica, izpričana v materialnem položaju, je. Kje pa je soglasje med eno in drugo? Tega še ni bilo nikoli in ga še tudi danes ni! Zato pa bi smeli logično sklepati, da nismo učitelji pred zakonom enaki, kar se tiče naše materialne strani, tega osnovnega pogoja eksistence, ki ga poudarja in zahteva šolski zakon kot neizogibno in absolutno potrebno temeljno uspešnemu stanovskemu delu!

blaginjo podredili občni blaginji, pozabili na neenakost pred zakonom, ostali podložniki in tlačani splošne koristi in brez kruha vso svojo moč obračali na svoj poklic in rajši trpeli in stradali sami, samo da smo mogli »svojo rodovino živiti primerno okolnostim dotičnega kraja!« Vse smo storili in dali, kar zahteva od nas zakon in država!

To je resnica, ki nam veleva, da jo glasno povemo! Ako pa lažemo, naj z dokazi ovržejo svojo trditve! To ni bahavštvo ali pa povzdigovanje samega sebe, to je uspeh naše volje, ki nam je dala toliko moči, da je ostala naša stanovska čast neomadeževana! Vsakemu lahko mirno in možato pogledamo v oči in ga povabimo na službo domovini: Pojdi in stori nam enako in brez sredstev tudi ti tako!

Mi pa ne pozabimo, kaj smo in kolika je naša vrednost po merilu storjenih in domovini posvečenih dejanj, zakaj ta bodo govorila z našimi grobovi vred tisto uro, ko bomo ustvarjali pravično razmerje med dolžnostjo in pravico! —

Vojna.

FRAN VONČINA.

Došla je žalostna vest, da je dne 7. avgusta t. l. padel junaške smrti na ruskem bojišču tovariš Fran Vončina, učitelj v Zireh nad Idrijo, enoletni prostovoljec četovodja v nekem domobranskem pohodnem polku, odlikovan s srebrno svetinjo za hrabrost, ki si jo je prislužil v bojih na italijanski fronti. K temu odlikovanju mu je čestital naš urednik, ki je dobil od tovariša Vončine na vojnopoštni dopisnici odgovor z dne 22. julija, glaseč se tako: »Tvoje dopisnico z dne 25. VI. šele danes sprejel. Lepa ti hvala! Hvala tudi za čestitanje! Boril se gotovo nisem za svetinjo, ampak storil sem bil samo svojo dolžnost, ki je tudi kot učiteljem sveta, dasiravno tam kaj ne zanjemo nikakega priznanja. Upajmo pa, da nam še zasije solnce, ki ni več daleč. — V tej in v nadi skorajšnjega snidenja Te presrečno pozdravim!« — Zla usoda je hotela, da tega snidenja nikoli več ne bo! — Tovariš Vončina je bil rojen leta 1891 v Idriji, učiteljišče pa je

Na vseh bojiščih besne še grozoviti viharji, a mi smo že zmagali... Veliki čas in veliki dogodki zahtevajo ogromnih žrtev. Večje žrtve pa ni, nego je darovanje lastnega življenja!... In glejte, vse te žrtve smo dali mi slovenski učitelji! Tolika je naša moralna sila, da smo visoko dvignili prapor dolžnosti, darovali svojo kri, svojo

LISTEK

Filip Koderman.

Filip Koderman, nadučitelj v pokouju v Bočni, je po kratki boleznici dne 17. septembra mirno zaspal v večni sen. Dolgo goječa želja po kratki smrti se mu je izpolnila. Izgubili smo moža, katerega življenje ni bilo praznik, temveč neprestano delo za šolo, za stanovsko organizacijo, za dobrobit naroda, za skrb svojih ljubečih otrok, a tudi za čast božjo, saj je bil organist skupno 52 let. Izgubili smo moža jeklenega značaja, ki ga niti nekdanji birokratizem ni omajal v njegovih trdnih načelih napram šolstvu, učiteljstvu in narodu. Izgubili smo moža, katerega dobre lastnosti, kakor delavnost, vestnost, priljudnost, gostoljubnost itd., so ga dičile v samih superlativih. Izgubil smo tako dobrega in blagega moža, ki pač ni imel nobenega sovražnika! —

Pokojni Filip Koderman je bil rojen 1. aprila 1834. leta v Št. Lovrencu na Dravskem Polju, kjer je obiskoval tudi domačo ljudsko šolo. Nato je šel eno leto v realno in potem v pripravniški tečaj v Maribor. Leta 1852. je bil poklican kot podučitelj v domačijo v Št. Lovrenc, in dve leti pozneje je odšel v Slivnico pri Mariboru. Leta 1856. je napravil izkušnjo usposobljenosti v Gradcu in bil potem nastavljen kot šolski provizor v Zrečah pri Konjicah. Tri leta pozneje je došel v enak lastnosti na Frankolovo pri Celju, kjer je postal leta 1865. definitivni učitelj. Istotam je bil imenovan leta 1875. za nadučitelja in deloval kot tak do leta 1897., nakar je stopil v prezasluzni pokoj, ki ga je pozneje užival pri svoji ljubljeni hčerki na Polzeli in nazadnje v Bočni, ker je hčerka učiteljica Josipina postala soproga tovariša Josipa Bizjaka, nadučitelja v Bočni. Pravo torišče svojega neumornega delovanja je imel pokojni Koderman na Frankolovem, kjer je služboval 36 let, vsega skupaj pa 45 let.

Umevno je, da je pokojni Koderman

v tej dolgi dobi učiteljevanja vzgojil in poslal v srednje šole mnogo učencev, ki so postali znameniti možje. Omenimo samo, kako visoko je čislal svojega nekdanjega učitelja umrli profesor Anton Bezenšek v Sofiji.

Koderman pa ni bil samo izvrsten in vesten učitelj ter vzgojevalec med šolskimi stenami, ampak tudi marljiv stanovski organizator, kar je bilo v takratnih časih sila naporno in nevarno delovanje. V zvezi z zavednima tovarišema Vučnikom in Zdoškom je ustanovil prvo slovensko učiteljsko društvo v Slovenskem Stajerskem s sedežem v Celju. Da so delali ustanovitvi učiteljskega društva razne zapreke, je za tisto dobo značilno znamenje. Pravila društva so bila potrjena šele potem, ko so se predložila v nemškem jeziku. Delovanje učiteljskega društva je bilo začetkoma težavno in je prišlo v narodni tok po eksodusu na nemško stran cikajočih celjskih mestnih učiteljev. Vodja jim je bil nadučitelj Bobisut, ki se je čez noč prelevil iz rojenega Čeha v Nemca. Koderman je marljivo zahajal na mesečna

zborovanja, ako ga ravno organistovska služba ni zadrževala. Z veseljem se poročevalec spominja onega lepega društvenega življenja pred 30 leti. Mladi, z raznimi ideali navdahnjeni učitelji so se zbirali v družbi starejših tovarišev, med katerimi je najbolj inponiral pokojni Koderman s svojo prijaznostjo, odkritosrčnostjo in narodno zavednostjo. Z mirno, toda tehtno besedo je zadel vedno pravo. Kako so ga sodobni tovariši visoko spoštovali, dokazuje najbolj dejstvo, da je bil neprenehoma 20 let učiteljski zastopnik v takrat nemškem okrajnem šolskem svetu za okraj Celje. Takratni glavarji z okrajnim šolskim nadzornikom Ambrožičem niso bili nič kaj naklonjeni slovenskim učiteljem. Zato je imel pokojni Koderman mnogokrat silno težavno stališče. Ali v teku let so ga spoznali, kako zna z mirno in dobro premišljeno besedo zastopati učiteljsko; zato so ga, četudi narodni nasprotniki, visoko spoštovali in glasovali za njegove predloge. Marsikateri učitelj mu je bil za možato in neustrašeno zastopanje lahko hvaležen.